

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่สำคัญของมนุษย์เพราะมนุษย์มีความต้องการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน การเรียนรู้ต่างวัฒนธรรม หรือการเสาะแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ จึงทำให้การท่องเที่ยวเป็นตลาดที่เติบโตอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในช่วงระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมาการเติบโตของตลาดการท่องเที่ยวส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน โดยในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำนวนมากเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพื่อชื่นชมความสวยงามของธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย รวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ให้ความสนใจในการท่องเที่ยวภายในประเทศกันมากขึ้น ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลายเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศเนื่องจากมีธุรกิจที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นจำนวนมาก เป็นแหล่งการจ้างงานขนาดใหญ่ และสร้างรายได้จำนวนมากให้แก่ประเทศชาติ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและการขยายตัวของภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องตลอดจนช่วยกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและคนในท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง

ด้วยการเติบโตดังกล่าวของภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้สถาบันการศึกษาต่างๆ จำนวนมากได้เปิดสอนหลักสูตรการท่องเที่ยวและการโรงแรมขึ้นทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรให้เพียงพอความต้องการของภาคธุรกิจ ปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนจำนวนมากที่เปิดสอนในหลักสูตรดังกล่าวทั้งในระดับปริญญาตรี โท และเอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนในระดับบัณฑิตศึกษา (ปริญญาโทและเอก) ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่จะต้องทำวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ก่อนจบการศึกษา ที่ผ่านมามีผู้สนใจทำวิจัยในสาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรมเป็นจำนวนมาก โดยผู้ที่สนใจอาจเป็นนักศึกษา นักวิชาการ หรืออาจารย์ในสาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรม หรือสาขาอื่นๆ ที่สนใจทำวิจัยในสาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรม ทำให้ปัจจุบันมีงานวิจัยในสาขานี้อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งประเด็นที่หลายท่านอาจต้องการทราบหรืออยากรู้ข้อเท็จจริง คือ งานวิจัยการท่องเที่ยวและการโรงแรมมีผู้ศึกษาในประเด็นหรือหัวข้อใดบ้าง ประเด็นใดที่มีผู้นิยมศึกษา หรือประเด็นใดที่สำคัญแต่ยังขาดองค์ความรู้และควรส่งเสริมการวิจัยให้มากขึ้น รวมทั้งหากมีผู้สนใจงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมในอนาคตควรจะเลือกหัวข้อใดจึงจะเหมาะสม

นอกจากนี้ยังสิ่งที่น่าค้นหาคำตอบอีกประเด็นหนึ่งคืองานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน (research supply) มีความสอดคล้องและเอื้ออำนวยประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศได้หรือไม่ (research demand) เช่น แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยปี พ.ศ. 2555 – 2559 ที่กำหนดขึ้นโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเพื่อใช้เป็นแผนและยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ

ที่ผ่านมา ถึงแม้เคยมีผู้สำรวจงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมอยู่บ้างแล้ว อย่างเช่น ดวงใจ หล่อธนวิชัย (2541) ที่สำรวจงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2529 – 2539 และนฤศย์ นิ่มสมบุญ (2545) ที่สำรวจงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2540 – 2544 อย่างไรก็ตามในช่วงระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา ยังไม่มีการสำรวจข้อมูลในลักษณะดังกล่าวอีก นอกจากนั้น หากวิเคราะห์งานวิจัยเชิงเอกสารที่สำรวจงานวิจัยในแต่ละสาขาวิชา เช่น สาขาการศึกษา นิเทศศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์ หรือสถาปัตยกรรม พบว่างานวิจัยเชิงเอกสารเหล่านั้นส่วนใหญ่จะเป็นการสำรวจและการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ในวงแคบๆ ในสถาบันการศึกษาใดสถาบันการศึกษานี้มากกว่าที่จะสำรวจในวงกว้าง เช่น ระดับประเทศ ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้เรื่อง ‘การวิเคราะห์งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมในรอบทศวรรษ (2543 - 2553): แนวทางเพื่อการศึกษาและค้นคว้าวิจัย’ จะแตกต่างจากงานวิจัยในอดีต กล่าวคือ วัตถุประสงค์การวิจัยข้อแรกจะสำรวจและวิเคราะห์งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมในระดับประเทศ โดยแยกเป็น 2 สาขา ในขณะที่วัตถุประสงค์การวิจัยข้อสองจะสำรวจและวิเคราะห์ว่างานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมที่มีอยู่ในปัจจุบันว่ามีความสอดคล้องและสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในแผนการพัฒนากท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2555-2559) ได้หรือไม่ ซึ่งแผนพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวดูเหมือนว่ายังคงต้องการองค์ความรู้ต่าง ๆ มากมายเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ส่วนวัตถุประสงค์การวิจัยข้อสุดท้ายคือจะประเมินคุณภาพงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมว่ามีคุณภาพมากน้อยเพียงใดโดยประเมินจากหลักการวิจัยเป็นเกณฑ์

ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและวงการวิชาการหลายประการ เช่น ทำให้ทราบจำนวนงานวิจัยและสถานภาพงานวิจัยในสาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรมในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาว่าเป็นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยเรื่องใดที่นิยมศึกษาหรือเรื่องใดที่ศึกษากันมากแล้ว ตลอดจนทำให้ทราบว่างานวิจัยที่มีอยู่นั้นมีความสอดคล้องกับแผนการพัฒนากท่องเที่ยวในปัจจุบันหรือไม่ และหากสอดคล้องจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในประเด็นใดได้บ้าง นอกจากนี้การวิจัยยังจะให้ประโยชน์แก่นักวิชาการ อาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาที่สนใจงานวิจัยในสาขานี้ โดยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลหรือแนวทางการทำวิจัยของตนเองในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อสำรวจข้อมูลและจำนวนงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมของประเทศไทยในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2543 - 2553
- 2) เพื่อสำรวจและวิเคราะห์งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน (research supply) กับความสอดคล้องของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559 (research demand)
- 3) เพื่อประเมินและวิเคราะห์คุณภาพงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมา

1.3 ขอบเขตการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นเอกสาร ซึ่งได้แก่ รายงานการวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมฉบับเต็ม (full research) ที่อยู่ในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ของ Thai Digital Collection โดยเป็นรายงานการวิจัยที่ระบุปี พ.ศ. 2543 – 2553 การวิจัยในครั้งนี้จะสำรวจรายงานการวิจัยทุกเล่มด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมที่ปรากฏในฐานข้อมูลดังกล่าว

เนื้อหาที่จะศึกษาได้แก่ 1) สถานภาพโดยทั่วไปของงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม เช่น ปี พ.ศ. สาขาที่ศึกษา ประเด็นที่ศึกษา เพื่อประมวลภาพรวมของงานวิจัยในสาขานี้ 2) ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 เพื่อจัดกลุ่มงานวิจัยตามลักษณะการนำไปใช้ประโยชน์ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ และ 3) คุณภาพของงานวิจัย โดยประเมินในลักษณะเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือน ตุลาคม – ธันวาคม 2554

1.4 ประโยชน์จากการวิจัย

สืบเนื่องจากวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อข้างต้น ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้มีดังนี้

- การสำรวจงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมจะให้ความรู้เชิงวิชาการ โดยทำให้ทราบถึงข้อมูลและสถานภาพงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมของประเทศไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (2543 - 2553) ว่ามีผู้สนใจศึกษาวิจัยในหัวข้อหรือประเด็นใดบ้าง รวมทั้งทำให้ทราบว่าหัวข้อหรือประเด็นใดที่ยังขาดองค์ความรู้หรือมีองค์ความรู้อยู่อย่างจำกัด และควรส่งเสริมการวิจัยในหัวข้อใดให้มากขึ้น นอกจากนี้ผลการวิจัยยังจะเป็นข้อมูลทุติยภูมิที่เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางการทำวิจัยแก่ผู้ที่สนใจในสาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรม

- การสำรวจและวิเคราะห์งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมมีอยู่ (research supply) กับความต้องการของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559 (research demand) จะทำให้ทราบว่างานวิจัยที่มีอยู่ในปัจจุบันจะมีประโยชน์ในการนำมาใช้ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติดังกล่าวได้หรือไม่ และในด้านใด รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ คือ การนำองค์ความรู้จากงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมที่มีอยู่ไปใช้ประโยชน์ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ นอกจากนั้นการวิจัยในครั้งนี้จะให้ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าว
- การประเมินและการวิเคราะห์คุณภาพงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมจะให้ประโยชน์เชิงวิชาการ โดยทำให้ทราบถึงคุณภาพงานวิจัยในสาขาว่างานวิจัยที่ทำกันอยู่ในปัจจุบันมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้การประเมินดังกล่าวจะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพงานวิจัยในสาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรมต่อไป

1.5 คำศัพท์เฉพาะ

การวิจัยในครั้งนี้มีคำศัพท์ที่ผู้อ่านควรทราบและควรเข้าใจความตรงกันดังนี้

การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางของบุคคล จากถิ่นที่อยู่อาศัยปกติไปยังถิ่นอื่นเป็นการชั่วคราว เพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ โดยการเดินทางนั้นก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เดินทาง (นักท่องเที่ยว) กับธุรกิจบริการในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

การโรงแรม หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการดำเนินงานในธุรกิจโรงแรมและรีสอร์ท

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง อุตสาหกรรมที่จัดให้มีหรือให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร โดยมีคำตอบแทนและหมายรวมถึง ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจภัตตาคาร ธุรกิจขายของที่ระลึก ธุรกิจการกีฬา การดำเนินงานนิทรรศการ งานแสดง หรืองานออกร้านเพื่อส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยว

การวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม หมายถึง การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทุกประเภท (รวมทั้งธุรกิจโรงแรม) และยังครอบคลุมประเด็นการวิจัยในด้านการท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว ชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว ตลอดจนประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 คือ แผนงานที่จัดทำขึ้นโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดกรอบทิศทางให้หน่วยงานของรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และสร้างรายได้แก่ประชาชน โดยในแผนฯ จะประกอบด้วยยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินการเพื่อให้แผนฯ บรรลุผล